

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Euroregiony w programach i w podręcznikach geografii na poziomie gimnazjalnym

Author: Adam Hibszer

Citation style: Hibszer Adam. (2003). Euroregiony w programach i w podręcznikach geografii na poziomie gimnazjalnym. W: J. Runge (red.), "Granice, obszary przygraniczne, euroregiony" (S. 288-293). Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Euroregiony w programach i w podręcznikach geografii na poziomie gimnazjalnym

ADAM HIBSZER

W artykule podjęto próbę odpowiedzi na pytanie: Czy i w jaki sposób problematyka dotycząca euroregionów, czyli obszarów współpracy przygranicznej, opartych na porozumieniach lokalnych i regionalnych jednostek samorządu terytorialnego, ma przełożenie na edukację szkolną. Jest to spojrzenie wyłącznie teoretyczne, a więc bazujące na zapisach w programach nauczania geografii i podręcznikach szkolnych tego przedmiotu na poziomie gimnazjalnym. Stwierdzenie stanu faktycznego nie jest możliwe bez prowadzenia badań ankietowych w szkołach.

Z *Podstawy programowej...* (1999) reformowanej szkoły wynika, iż nadrzędnym celem edukacji szkolnej jest wszechstronny rozwój ucznia, edukacja w gimnazjum zaś wspomagając rozwój ucznia jako osoby i wprowadzając go w życie społeczne ma między innymi rozwijać umiejętności społeczne ucznia. Przez osiąganie celów i realizowanie treści poszczególnych przedmiotów (bloków przedmiotowych) oraz ścieżek edukacyjnych na tym etapie kształcenia uczeń przygotowywany jest do życia w wielokulturowym społeczeństwie kraju ojczystego, w lokalnej i regionalnej wspólnotcie — w jego „małej ojczyźnie”. Stwarza to szansę, iż uczeń poczuje bliższą więź ze swoim regionem, a w przyszłości, już jako osoba dorosła, będzie się czuł jego współgospodarzem.

Podstawa programowa geografii w gimnazjum w swoich elementach składowych, a więc zarówno w celach edukacyjnych, jak też w treściach nauczania zawiera zapisy ściśle łączące się z interesującym nas problemem. Ich przełożenie na odpowiednie zapisy w programie nauczania geografii, a następnie w obudowie do programu, czyli podręczniku szkolnym, powinno wspomagać wykonanie ogólnych zadań szkoły zawartych w *Podstawie programowej...* (1999).

W podstawie programowej geografii w gimnazjum czytamy, iż celami edukacyjnymi są: „[...] Budzenie zainteresowania szeroko rozumianą przestrzenią geograficzną (własnym regionem, terytorium Polski, Europy, świata) oraz przygotowanie do swobodnego poruszania się w niej [...]”, a także „[...] Kształtowanie w uczniach poczucia odpowiedzialności za swoje środowisko życia, gotowości uczestniczenia w rozwiązywaniu problemów swojej społeczności [...]”. Treści nauczania geografii zaś obejmują między innymi „[...] Problemy integracyjne na świecie, w Europie i w Polsce [...]”.

Także w podstawie programowej większości spośród ośmiu gimnazjalnych ścieżek edukacyjnych (edukacja ekologiczna, edukacja europejska, edukacja prozdrowotna, edukacja regionalna — dziedzictwo kulturowe w regionie, kultura polska na tle cywilizacji śródziemnomorskiej) znalazły się zapisy, które mogą służyć poznawaniu przez uczniów problematyki euroregionów.

Treści dotyczące euroregionów w programach nauczania geografii

Na ministerialnej liście dopuszczonych do użytku szkolnego programów nauczania znajduje się obecnie 18 programów nauczania geografii w gimnazjum. Szczegółowa lektura 14 z nich pozwala stwierdzić, iż autorzy tylko połowy z tych programów uwzględnili treści dotyczące euroregionów i współpracy krajów w strefach pogranicza.

W niektórych programach termin „euroregion” znalazł się w jednym z elementów programu, np.: *Moje miejsce w przestrzeni geograficznej — program nauczania geografii w gimnazjum* (1999) Stowarzyszenia Oświatowców Polskich, zawierający zapis: „[...] Problemy integracyjne na świecie, w Europie i w Polsce. Przykłady współpracy państw w ramach euroregionów [...]”. W *Programie nauczania geografii* (1999) Wydawnictwa M. Rożak zaplanowano realizację tematu „Polska w świecie i w Europie. Procesy integracji europejskiej” na dwie lekcje, w trakcie których ma być osiągnięty następujący cel: „Uczeń wie, jaką rolę spełniają euroregiony.” Podobnie w *Programie nauczania przedmiotu geografia dla klas I, II, III gimnazjum* (1999) Wydawnictwa Edukacyjnego Wiking: „[...] Współpraca Polski z sąsiadami — euroregiony. Uczeń: Przedstawia formy współpracy Polski z sąsiadami, wskazuje euroregiony na terenach przygranicznych, wyjaśnia cele utworzenia euroregionów, przedstawia przykłady współpracy w ramach euroregionów [...]”. W mało znanym *Programie nauczania geografii dla klas I—III gimnazjum* (1999) Wydawnictwa KLEKS osiem lekcji przeznaczono na poznanie działalności przemysłowej w Polsce i w krajach sąsiednich, w trakcie których należy

osiągnąć między innymi następujące cele: „[...] Działalność gospodarcza w obszarach przygranicznych, współpraca przygraniczna (euroregiony). Uczeń potrafi wymienić i wskazać na mapie funkcjonujące euroregiony; potrafi podać przykłady współpracy gospodarczej w zakresie infrastruktury technicznej, współpracy kulturalno-społecznej w obszarach przygranicznych [...]”

W pozostałych programach termin „euroregion” nie pojawia się, znalazły się natomiast treści dotyczące współpracy w obszarach pogranicza.

W *Geografia. Program nauczania w gimnazjum* (1999) Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych S.A. w dziale „Działalność społeczeństwa w środowisku geograficznym na tle innych krajów” jednym z dziesięciu haseł jest „Współpraca Polski z sąsiadami w strefach pogranicza”. W *Programie nauczania geografii w gimnazjum* (1999) Wydawnictwa Nowa Era jest zapis: „[...] Wybrane formy współpracy gospodarczej Polski z krajami Europy — wymiana towarowa, [...] współpraca w rejonach przygranicznych [...]”, a w *Programie nauczania geografii w gimnazjum* (1999) Wydawnictwa Korepetytor M. Gałczyński jest hasło: „Gospodarka Polski. Współpraca w strefie pogranicza”.

Treści dotyczące euroregionów w podręcznikach geografii

Odzwierciedleniem zapisów w programach nauczania powinny być treści podręczników do tych programów. Nie jest to jednak reguła. Są bowiem podręczniki, w których autorzy umieścili treści dotyczące euroregionów, mimo że nie znajduje się tych treści w programie nauczania. Przykładem jest podręcznik Wydawnictwa Oświatowego ORTUS, autorstwa P. Wład (2001), *Geografia III. Moje miejsce w świecie, Polsce, regionie*. Są też sytuacje odwrotne — jest zapis w programie, a brak odpowiednich treści w podręczniku (np. w podręczniku Wydawnictwa Nowa Era).

Interesująca nas problematyka w bardzo zróżnicowany sposób została przedstawiona w podręcznikach szkolnych. W niektórych podręcznikach odrębną lekcję w całości poświęca się poznaniu euroregionów w Polsce. Tak jest w podręczniku *Geografia 3. Geografia Polski* (2001) Wydawnictwa Edukacyjnego Wiking, w podręczniku *Moje miejsce w Europie* (2000) Stowarzyszenia Oświatowców Polskich oraz w podręczniku *Geografia III* (2001) Wydawnictwa ŻAK Zofii Dobkowskiej. Mamy też podręczniki, w których problematyka ta jest częścią szerszego tematu dotyczącego współpracy Polski z innymi krajami. Z takim ujęciem spotykamy się w podręcznikach Wydawnictwa M. Rożak, Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych oraz Wydawnictwa Oświatowego ORTUS.

Informacje dotyczące euroregionów są w podręcznikach bardzo różnorodne, wyrażone za pomocą poszczególnych elementów jego treści. Zróżnicowanie to przedstawia tab. 1.

Tabela 1

Zestawienie informacji na temat euroregionów w podręcznikach geografii do gimnazjum wydanych w latach 2000–2001

Table 1

Specification of information about euroregions in the geography textbooks for secondary school issued in the period 2000–2001

Wydawnictwo: Elementy podręcznika Publisher: Elements of text-book	WSiP 2000 rok	SOP 2000 rok	Różak 2000 rok	Wiking 2001 rok	Żak 2001 rok	Ortus 2001 rok	Pazdro 2001 rok
Odrębna lekcja poświęcona euro-regionom w Polsce	nie	tak	nie	tak	tak	nie	nie
Definicja euroregionu	tak	tak	nie	tak	nie	tak	nie
Cele tworzenia oraz zadania euro-regionu	tak	tak	tak	tak	tak	tak	nie
Ocena funkcjonowania istniejących euroregionów	tak	nie	nie	tak	nie	nie	nie
Zestawienie tabelaryczne	nie	nie	nie	tak	nie	nie	nie
Zadania na temat euroregionów	nie	tak	nie	tak	nie	nie	nie
Mapa euroregionów	nie	tak	tak	tak	tak (15)	tak	tak
Liczba euroregionów	9	9	13	14	13	14	11

Z zestawienia w tab. 1 widać, iż podręcznikiem, który najpełniej ukazuje wiedzę o euroregionach, jest *Geografia 3. Geografia Polski* E. Dudka i J. Wójcika, opublikowana w Wydawnictwie Edukacyjnym Wiking. Największe wątpliwości zaś może wzbudzać podręcznik *Polska i świat*, wydany przez Oficynę Edukacyjną K. Pazdro autorstwa zespołu: M. Jędrusik, D. Jędrusik, J. Tomalkiewicz. W rozdziale *Współpraca polityczna, gospodarcza i wojskowa. Po co?* umieszczono wyłącznie pozbawioną komentarza mapę euroregionów w Polsce.

Podsumowując można stwierdzić, iż uczeń kończący gimnazjum w polskiej reformowanej szkole miałby całościowy obraz euroregionów, gdyby korzystał naraz z wielu, wzajemnie uzupełniających się podręczników albo z podręcznika Wydawnictwa Edukacyjnego Wiking. Sytuacja taka nie tylko ze względów organizacyjnych jest jednak niemożliwa. Pozostaje nadzieja, iż świadomości swej roli wychowawczej nauczyciele będą w taki sposób przygotowy-

wać lekcje, aby uczeń mógł się zapoznać z problematyką euroregionów niezależnie od tego, z jakiego podręcznika korzysta. W innej sytuacji osiągnięcie szczytnych celów reformy oświaty, przytoczonych na wstępie, nie będzie możliwe.

Literatura

- Domachowski R., Sokołowska J., Wilczyńska-Wołoszyn M.M., 1999: *Program nauczania geografii w gimnazjum*. ŻAK Wydawnictwo Edukacyjne Zofii Dobkowskiej.
- Domachowski R., Wilczyńska-Wołoszyn M., 2001: *Geografia III. Podręcznik dla uczniów klasy III gimnazjum*. ŻAK Wydawnictwo Edukacyjne Zofii Dobkowskiej.
- Dudek E., Staniów H., Wójcik J., 1999: *Program geografii: program nauczania przedmiotu geografia dla klas I, II, III gimnazjum*. Wydawnictwo Edukacyjne WIKING.
- Dudek E., Wójcik J., 2001: *Geografia 3. Geografia Polski. Podręcznik dla gimnazjum*. Wydawnictwo Edukacyjne WIKING.
- Jędrusik M., Jędrusik D., Tomalkiewicz J., 2000: *Geografia dla gimnazjalistów*. Oficyna Edukacyjna Krzysztof Pazdro.
- Jędrusik M., Jędrusik D., Tomalkiewicz J., 2001: *Polska i świat. Geografia dla gimnazjalistów*. Podręcznik. Część II. Oficyna Edukacyjna Krzysztof Pazdro.
- Kardas K., Krynicka-Tarnacka T., Modzelewska B., Morawski S., Przystarz A., Stark A., Wnuk G., Wojtkowicz Z., 1999: *Moje miejsce w przestrzeni geograficznej. Program nauczania geografii*. Stowarzyszenie Oświatowców Polskich.
- Krynicka-Tarnacka T., Wnuk G., Wojtkowicz Z., 2000: *Moje miejsce w Europie. Podręcznik geografii dla gimnazjum, część 2*. Stowarzyszenie Oświatowców Polskich.
- Kwaśniewicz D., Seweryn B., 1999: *Geografia*. Wydawnictwo Korepetytor M. Gałczyński.
- Lubelska M., Tracz M., 1999: *Geografia: program nauczania gimnazjum*. Wydawnictwo KLEKS.
- Makowska D., Plit F., Zajac S., 1999: *Program nauczania geografii w klasach I–III w gimnazjum*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.
- Mordawski J., Augustyniak M., Makowski J., 1999: *Geografia*. Wydawnictwo M. Rożak.
- Mordawski J., 2000: *Geografia Polski. Podręcznik gimnazjum. Klasa III*. Wydawnictwo M. Rożak.
- Nowak M., Golec B., Kądziołka J., Janicki W., 2001: *Ziemia planetą życia. Program nauczania geografii w gimnazjum*. Wydawnictwo Muza Szkolna.
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla sześciolletnich szkół podstawowych i gimnazjów*. 1999: Załącznik nr 1 do Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego. Dziennik Ustaw RP nr 14 z 23 lutego 1999.
- Sulejczak E., 1999: *Program nauczania geografii dla klas I–III gimnazjum*. Wydawnictwo Nowa Era.
- Szymańska A., Samarraï D., Żelska M., 1999: *Program nauczania geografii*. Wydawnictwo Nowa Era.
- Walczak M., Witek-Nowakowska A., 2001: *Wędrówki geograficzne. Program nauczania geografii w gimnazjum*. Wydawnictwo Szkolne PWN.

- Wilczyńska E., Wilczyński W., 1999: *Geografia: program kształcenia dla gimnazjum*. Oficyna Wydawnicza GRAF-PUNKT.
- Wład P., 2001: *Geografia III. Moje miejsce w świecie, Polsce, regionie*. Podręcznik dla gimnazjum. Wydawnictwo Oświatowe ORTUS.
- Zając S., 2000: *Geografia Polski. Podręcznik dla gimnazjum*. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne S.A.